

Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. ve 6. sınıf öğrencilerinin su kullanımı tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi

Evaluation of water usage attitudes and behaviors of the 1st and 6th grade students of Gaziantep University Faculty of Medicine

Neriman AYDIN¹, Can DEMİREL², Erkan BÜLBÜL³

ÖZET

Amaç: Dünyada su potansiyelinin sabit olduğu düşünüldüğünde, tüm insanların su kaynaklarını etkileyen durumların farkında olmaları ve su tüketim alışkanlıkları çok önemlidir. Su ve sağlık ilişkisi nedeniyle de hekim ya da hekim adaylarının konu hakkındaki duyarlılıkları ayrı bir öneme sahiptir. Bu çalışmanın amacı, Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin su kullanımıyla ilgili tutum ve davranışlarının su kullanım ölçeği aracılığıyla değerlendirilmesidir.

Yöntem: Bu çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinde yapılan tanımlayıcı kesitsel tipte yapılmıştır. Tıp Fakültesi birinci sınıftan 129 altıncı sınıftan 113 kişiye ulaşılmıştır. Birinci sınıflarda anket <http://tipdekanlik.gantep.edu.tr/news.php> linki üzerinden elektronik olarak uygulanmıştır. Altıncı sınıflarda ise öğrencilere anket formu verilmiş kendileri doldurduktan sonra teslim alınmıştır. Çalışmada, öğrencilerin suyla ilgili tutum ve davranışlarının ölçülmesine yönelik Su Kullanım Anketi Tutum-Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22 programında analiz edilmiştir. $p < 0,05$ anlamlı kabul edilmiştir.

ABSTRACT

Objective: Considering that the water potential in the world is constant, it is very important for all people to be aware of their water consumption habits and the situations affecting water resources. Because of the relationship between water and health, the sensitivity of physicians or candidate physicians to this subject has a special importance. The aim of this study is to evaluate the attitudes and behaviors of the first and sixth grade students of Gaziantep University Medical Faculty, regarding their water usage through the water usage scale.

Methods: This study is a descriptive cross-sectional study conducted in the first and sixth grade students of Gaziantep University Medical Faculty in the 2018-2019 academic year. While in the first grades the questionnaire was applied electronically via <http://tipdekanlik.gantep.edu.tr/news.php> link, in the sixth grades, the students were given a questionnaire and received after completing them. In the research, Water Usage Questionnaire Attitude-Behavior Scale was used to measure students' attitudes and behaviors about water. The data obtained were analyzed in SPSS 22 program. $p < 0.05$ was considered significant.

¹Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Gaziantep

²Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyofizik Ana Bilim Dalı, Gaziantep

³Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi ve Bilişimi Ana Bilim Dalı, Gaziantep

İletişim / Corresponding Author : Neriman AYDIN

Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD 27100 Gaziantep - Türkiye

E-posta / E-mail : naydin@gantep.edu.tr

DOI ID : 10.5505/TurkHijyen.2020.01700

Aydın N, Demirel C, Bülbül E. Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi 1. ve 6. sınıf öğrencilerinin su kullanımı tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. Türk Hij Den Biol Derg, 2020; 77(EK4: Su ve Sağlık): 159-164

Bulgular: Çalışmaya, %54,1'i kadın ve %45,9'u erkek olmak üzere toplam 242 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin %53,3'ü birinci sınıf, %46,7'si altıncı sınıfta öğrenim görmektedir. Çalışmaya katılan tüm öğrenciler birlikte değerlendirildiğinde tutum ölçek puanları ortalama $23,1 \pm 6,5$, davranış ölçeği ortalama puanları $37,5 \pm 10,1$ olarak bulunmuştur ($p=0,000$). Hem tutum hem de davranış alt ölçek puan ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı sonuç bulunmamıştır ($p>0,05$). Altıncı sınıf öğrencilerinin tutum ölçek puan ortalaması birinci sınıf öğrencilerinden yüksek tespit edilmiş ($p<0,05$), davranış ölçek puan ortalamalarında ise sınıflar arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($p>0,05$). Anne eğitiminin lisans ve üstü olmasının tutum puan ortalamalarını anlamlı olarak arttırdığı, davranış puan ortalamalarını ise etkilemediği saptanmıştır. Baba eğitim düzeyinin ise her iki ölçekte de puan ortalamalarında anlamlı fark yaratmadığı görülmüştür.

Sonuç: Çevre ve onun bir parçası olarak su ile ilgili farkındalık açısından tıp fakültesi öğrencileri gibi eğitilmiş bir grupta yaptığımız çalışmada, uyguladığımız ölçek puanlarının çok da yüksek çıkması düşündürücü olmuştur. Öncelikle hekim adaylarının su ile ilgili tutum ve davranışlarının iyileştirmesi için konunun sürekli gündemde tutulması, yeni çalışmalarla elde edilecek sonuçlara göre çözümler üretilmesi ve uygulanması gelecek için zorunlu gibi görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Su farkındalığı, tıp öğrencisi, çevre bilinci

Results: A total of 242 students participated in the research. 54.1% of the students participating in the research were women and 45.9% were men. 53.3% of the students study in the first grade, 46.7% in the sixth grade. All students participating in the study, the mean scores were found to be as 23.1 ± 6.5 for attitude scale, and 37.5 ± 10.1 for behavior scale. No significant results were found between the attitude and behavior subscale mean scores by gender ($p>0.05$). The attitude scale mean score of the sixth grade students was found higher than the first grade students ($p<0.05$), and there was no significant difference between the classes in the behavior scale mean scores ($p>0.05$). It was determined that maternal education being undergraduate and above significantly increases the mean scores of attitude scale and it does not affect the mean scores of behavior scale.

Conclusion: It is thought-provoking that the scale scores we applied in our research in an educated group, such as students of the Medical Faculty, are not very high in terms of awareness about the water. It seems necessary for the future to keep the subject on the agenda in order to improve the attitudes and behaviors of the physician candidates regarding water, to produce and implement solutions according to the results obtained researches.

Key Words: Water awareness, medical student, environmental consciousness

GİRİŞ

Su güvenliği ve kalitesi insani gelişme için esastır. Güvenli suya erişim sağlanması, sağlığı geliştirme ve yoksulluğu azaltmada en etkili araçlardan biridir (1). Var olan su tüketim alışkanlıklarının devamı, hayat standardının yükselmesi ve modern sanayinin gelişmesi ile her gün kişi başına düşen su ihtiyacı biraz daha artmakta, buna karşın mevcut kullanılabilir su

potansiyeli sabit kalmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre 2025 itibarıyla dünya nüfusunun yarısı su sıkıntısı çeken bölgelerde yaşıyor olacaktır (2). Bu nedenlerle, tüm insanların su kaynaklarını etkileyen durumların farkındalıkları ve su tüketim alışkanlıkları çok önemlidir. Su ve sağlık ilişkisi düşünüldüğünde, hekim ya da hekim adaylarının konu hakkındaki

duyarlılıklarının ayrı bir öneme sahip olduğu kabul edilmelidir.

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin su kullanımıyla ilgili tutum ve davranışlarının su kullanım ölçeği aracılığıyla değerlendirilmesidir. Çevre-sağlık ilişkisinden yola çıkarak tıp fakültesi eğitiminin genel olarak su farkındalığına etkisinin olabileceği varsayımıyla birinci ve son sınıf öğrencilerinin çalışmaya alınması planlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinde yapılan tanımlayıcı kesitsel tipte bir araştırma olmuştur.* Tıp Fakültesi birinci sınıftan 129 ve altıncı sınıftan 113 kişiye ulaşılmıştır. Evrene ulaşma hızı % 64,5 olarak bulunmuştur. Birinci sınıflarda anket elektronik olarak tek bir ders saatinde derse gelen öğrencilere uygulanmıştır. Elektronik anket <http://tipdekanlik.gantep.edu.tr/news.php> linki üzerinden yapılmış olup yanında telefonu bulunmayanlara ise eş zamanlı olarak basılı anket formu dağıtılmış ve doldurulan formlar toplanmıştır. Altıncı sınıflarda ulaşılan öğrencilere anket formu verilmiş kendileri doldurduktan sonra hemen teslim alınmıştır. Çalışmada, öğrencilerin suyla ilgili tutum ve davranışlarının ölçülmesine yönelik Su Kullanım Anketi Tutum-Davranış Ölçeği kullanılmıştır (3). Beşli likert tipi bu ölçek iki bölümden oluşmakta olup tutum alt ölçeği 12, davranış alt ölçeği 13 sorudan oluşmuştur. Tutum ölçeğinde her bir madde için 'tamamen katılıyorum' 5 puan, 'katılıyorum' 4 puan, 'kararsızım' 3 puan, 'katılmıyorum' 2 puan ve 'kesinlikle katılmıyorum' 1 puan olarak değerlendirilmiştir. Davranış ölçeğinde ise her bir madde için 'çok sık' 5 puan, 'sıkça' 4 puan, 'ara sıra' 3 puan, 'oldukça az' 2 puan, 'hiçbir zaman' 1 puan olarak değerlendirilmiştir. Tutum alt ölçeğinden en az 12, en çok 60 puan; davranış alt ölçeğinden en az 13 en fazla 65 puan alınmıştır. Her öğrenci için sorulara verdiği cevaplara göre verilen puanlar toplanmış

* Bu çalışma için 06/03/2019 tarihinde, Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesinin İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır.

ve her iki ölçek için ayrı olmak üzere ölçek puanı olarak kaydedilmiştir. Daha sonra tüm öğrencilerin puanları için aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22 programında yüklenmiş, analizlerde frekans dağılımları, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Ortalamalar, standart sapma ile birlikte verilmiştir. $p < 0,05$ anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya toplam 242 öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %54,1'i kadın, %45,9'u erkek olup öğrencilerin, Öğrencilerin %53,3'ü birinci sınıf, %46,7'si altıncı sınıfta öğrenim görmektedir. Çalışmaya katılan tüm öğrenciler birlikte değerlendirildiğinde tutum ölçek puanları ortalama $23,1 \pm 6,5$, davranış ölçeği ortalama puanları $37,5 \pm 10,1$ olarak bulunmuştur ($p=0,000$). Çalışmaya katılan öğrencilerin bazı özelliklerine göre ortalama ölçek puanları Tablo 2'de verilmiştir. Tutum ve davranış ölçek puanları sırasıyla erkeklerde $23,8 \pm 6,7$ ve $38,2 \pm 9,9$, kadınlarda $22,5 \pm 6,3$ ve $36,9 \pm 10,3$ olup, hem tutum hem de davranış alt ölçek puan ortalamaları arasında cinsiyete göre anlamlı sonuç bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Altıncı sınıf öğrencilerinin tutum ölçek puan ortalaması; birinci sınıf öğrencilerinden yüksek tespit edilmiş ($p < 0,05$), davranış ölçek puan ortalamalarında ise sınıflar arasında anlamlı fark saptanmamıştır ($p > 0,05$). Anne eğitiminin lisans ve üstü olmasının tutum puan ortalamalarını anlamlı olarak arttırdığı, davranış puan ortalamalarını ise etkilemediği belirlenmiştir. Baba eğitim düzeyinin ise her iki ölçekte de puan ortalamalarında anlamlı fark yaratmadığı görülmüştür.

TARTIŞMA

Hekim adaylarının su kullanımı ile ilgili tutum ve davranışlarının ortaya konulduğu bu çalışmaya katılan öğrencilerin davranış ölçeği ortalama

Tablo 1. Çalışmaya katılanların bazı sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı

Özellik	Sayı	%	
Cinsiyet	Kadın	131	54,1
	Erkek	111	45,9
Baba eğitim durumu	Okuryazar değil	7	2,9
	Okuryazar	11	4,5
	İlköğretim	31	12,8
	Ortaöğretim(lise)	67	27,7
	Lisans	102	42,1
	Yüksek lisans/ doktora	24	9,9
Anne eğitim durumu	Okuryazar değil	14	5,8
	Okuryazar	24	9,9
	İlköğretim	60	24,8
	Ortaöğretim(lise)	77	31,8
	Lisans	59	24,4
	Yüksek lisans/ doktora	8	3,3

Tablo 2. Çalışmaya katılan öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerine göre ortalama ölçek puanları

		Tutum Ölçek Puanı Ortalama±Standart Sapma	Davranış Ölçek Puanı Ortalama±Standart Sapma
Cinsiyet	Erkek	23,8±6,7	38,2±9,9
	Kadın	22,5±6,3	36,9±10,3
p		0,111	0,314
Sınıf	1	21,8±7,3	37,7±11,6
	6	24,5±5,1	37,2±8,0
p		0,01	0,727
Anne Eğitim Durumu	Okur yazar değil/Okur yazar	21,2±4,9	38,3±10,0
	İlköğretim	22,0±5,1	36,1±8,7
	Orta öğretim/Lise	23,5±6,0	36,6±11,0
	Üniversite	24,7±8,4	39,1±10,1
p		0,024	0,310
Baba Eğitim Durumu	Okur yazar değil/Okur yazar	20,6±11,4	36,4±13,6
	İlköğretim	21,5±5,5	36,6±9,8
	Orta öğretim/Lise	23,2±5,6	36,4±10,6
	Üniversite	23,8±6,2	38,4±9,3
p		0,110	0,507

puanları, tutum ölçek puan ortalamalarından yüksek bulunmuştur. Tutum olarak benimsememiş olsalar da davranışlarındaki daha yüksek puan olumlu bir durum olarak kabul edilebilir. Ancak her iki alt ölçekte de puan ortalamalarının düşük olduğu söylenebilir ki bu durum su farkındalığının sağlanması için pek çok çalışmaya ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmamızda, su kullanımı tutum ve davranış ortalama puanları erkeklerde biraz daha yüksek olsa da aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Farklı yerlerde yapılan çalışmalarda; su farkındalığı, su tasarrufu, su tüketim davranışları, genel olarak çevre ve hijyen konusundaki duyarlılıkları açısından kadınların erkeklere göre daha olumlu tavırlar sergiledikleri bulunmuştur (4-8). Bununla birlikte su farkındalığında cinsiyetin etkisinin olmadığı saptandığı araştırmalar da bulunmaktadır (9). Çalışmamızdaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmaması gözönüne alınmalıdır. Çalışmaya katılanların sayısı da sonucu etkilemiş olabilir. Ayrıca çalışmalardan elde edilen sonuçlar değerlendirilirken konu aynı olsa da sorgulama biçiminde farklılıklar olduğu dikkate alınmalı, farklılıkların bunlara bağlı olabileceği hatırlanmalıdır.

Altıncı sınıf öğrencilerinin tutum ölçek puan ortalamasının birinci sınıf öğrencilerinden yüksek tespit edilmiş olmasında, aldıkları sağlık eğitiminin etkisi olduğu düşünülebilir ancak bu durum davranışlarında görünmemektedir. Her iki durum için de etkileyen faktörlerin ayrıntılı sorgulandığı bir çalışma, su farkındalığını arttırmaya yönelik çalışmalar için yol gösterici olacaktır. Yapılan başka çalışmalar da su farkındalığının artırılması, tasarruf bilincinin yaygınlaştırılması, kurumların çeşitli kampanyalar ve seminerler düzenleyerek halkın su bilincini artırması için çalışmalar yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur (10, 11).

Yapılan çalışmalar; çevresel farkındalık, bilgi düzeyi, kadın olmak, kuraklık yaşamış olmak gibi etkilerin suyun korunması ile ilgili olumlu tutumlara katkısı olduğunu ancak tutumların gerçek davranışa

dönüşmediğini göstermektedir. Yani su korumaya yönelik olumlu tutum ile gerçek su koruma davranışı arasındaki ilişkiyi zayıf bulmaktadır (12).

Anne eğitiminin lisans ve üstü olmasının tutum puan ortalamalarını anlamlı olarak arttırdığının saptanmış olması, çocukların eğitiminde önemli bir role sahip olan annelerin etkisini göstermesi açısından önemlidir. Ancak davranış puanlarına etkili olmadığı görülmüştür. Ortaokul öğrencilerinde yapılan bir çalışmada, anne ve baba eğitim düzeyinin su kullanımı ile ilgili tutumlara pozitif yönde bir etkisi olduğu görülmüştür (8). Hane halkı reisinin eğitiminin etkisinin değerlendirildiği bir başka çalışmada, eğitimin farkındalıkla ilişkili olduğu söylenmiştir (13). İnsan yaşamı için elzem olan su ile ilgili tüm toplumun bilgi, tutum ve davranışının önemli olduğu bilinen bir gerçektir. Çalışmalar, çevre ve onun bir parçası olarak su ile ilgili farkındalığı arttırmada eğitimin önemli bir rolü olmakla birlikte farkındalıkların tutum ve davranışa dönüşmesinde başka faktörlerin de etkisinin olduğunu göstermektedir (14). Tıp Fakültesi öğrencileri gibi eğitilmiş olduğu kabul edilebilecek bir grupta yaptığımız çalışmada, uyguladığımız ölçek puanlarının çok da yüksek çıkmaması bu konuda çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Hekim adaylarının su kullanımı ile ilgili tutum ve davranışlarının ortaya konulduğu bu çalışmada çalışmanın kısıtlaması olarak evrene ulaşma hızı %64,5 olarak bulunmuştur. Bu oran biraz düşük kabul edilebilir. Bunun nedeni birinci sınıflarda anketin tek bir ders saatinde derse gelen öğrencilere uygulanmış olması ve altıncı sınıfların ise hastane ve sahada dağınık halde bulunması görülmüştür.

Toplumun sağlık eğitiminde önemli role sahip olan hekimlerin ve hekim adaylarının tutum ve davranışları aynı zamanda toplum için rol model olmaları nedeniyle büyük öneme sahiptir. Öncelikle hekim adaylarının su ile ilgili tutum ve davranışlarının iyileştirmesinin toplumsal değişimi de beraberinde getirmesi mümkündür. Yeni yapılacak çalışmalarda, açıklayıcı değişken sayısının ve örneklem

büyükliğünün arttırılması düşünülmelidir. Konunun sürekli gündemde tutulması, yeni çalışmalarla elde

edilecek sonuçlara göre çözümler üretilmesi ve uygulanması gelecek için zorunlu gibi görünmektedir.

KAYNAKLAR

1. Water Safety and Quality. https://www.who.int/water_sanitation_health/water-qualityien, (Erişim tarihi:20.08.2019).
2. Drinking-Water, Keyfacts. <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/drinking-water>, (Erişim tarihi: 20.08.2019).
3. Yıldız Fevzioğlu E, Akpınar E, Ünal Çoban G, Capellaro E, Ergin Ö. Yetişkinlere yönelik su kullanımı anketi'nin geliştirilmesi. Aile Toplum, T2010; 11(6): 92-104.
4. Gezer A, Erdem A. Su stresi, su kıtlığı ve su tasarrufu hakkında halkın farkındalığının belirlenmesi-Akdeniz Üniversitesi örnek çalışması. Doğal Afet Çev Derg, 2018; 4(2): 113-22.
5. Gündüz Ş, Bilir A. Kıbrıs'ın kuzeyindeki öğrencilerin çevre eğitimi ve su tasarrufu konusundaki tutum düzeylerinin araştırılması. Hacettepe Üni Eğit Fak Derg, 2012; (Özel Sayı 1): 225-32.
6. Hançer Aydemir D. Türkiye'deki bazı üniversite öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıkları. Türk Hij Den Biyol Derg, 2020; 77(1): 87-96.
7. Pehlivan E, Mete B, Bektaş D, Bayat S, Kart A. Malatya ilinde yaşayan genç yetişkinlerin su tüketim davranışlarının değerlendirilmesi. Turk Hij Den Biyol Derg, 2017; 74(EK-1): 135-42.
8. Aydoğdu B, Çakır A. An investigation of middle school students' attitudes and awareness of water use. IJESE, 2016; 11(16): 9520-36.
9. Seelen LMS, Flaim G, Jennings E, De Senerpont Domis LD. Saving water for the future: public awareness of water usage and water quality. Environ Manage, 2019; Volume (242): 246-57.
10. Çabuk B, Karacaoğlu C. Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. Ankara Üniv Eğit Bil Fak Derg, 2003; 36(1-2): 189-98 .
11. Çiner F. Su kullanımında tüketici davranışları ve farkındalık - Niğde örneğinde bir alan araştırması. Pamukkale Üni Müh Bil Derg, 2017; 23(9): 1019-26.
12. Dolnicar S, Hurlimann A, Grün B. Water conservation behavior in Australia. J Environ Manage, 2012; 30;105: 44-52 .
13. Anderson BA, Romani JH, Phillips H, Wentzel M, Tlabela K. Exploring environmental perceptions, behaviors and awareness: water and water pollution in South Africa. Popul Environ, 2007; 28:133-61.
14. Cappellaro E, Ünal Çoban G, Akpınar E, Yıldız E, Ergin Ö. Yetişkinler için yapılan uygulamalı çevre eğitimine bir örnek: su farkındalığı eğitimi. Türk Fen Eğit Derg, 2011.